ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ - Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Τεύχος 159, Μάρτιος 2009

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις που απορρέουν από την διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση έχουν επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό την πραγματική οικονομία (ανάπτυξη, εισόδημα, απασχόληση, ανεργία, κοινωνικό κράτος, κλπ), δημιουργώντας τις πιο δυσμενείς συνθήκες κοινωνικοοικονομικής αβεβαιότητας και ανασφάλειας για τον κόσμο της μισθωτής εργασίας, των ανέργων και των συνταξιούχων. Όμως, παρά τις εξελίξεις αυτές, οι φορείς άσκησης της οικονομικής πολιτικής κατανοούν την σημερινή διεθνή οικονομική κρίση ως αποτέλεσμα αποκλειστικά εξωγενών και όχι ενδογενών παραγόντων που επιδρούν αρνητικά στην ομαλή λειτουργία του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η Ενημέρωση, σε αυτό το τεύχος, παρουσιάζει άρθρα που αναφέρονται στην διεθνή οικονομική κρίση και τις επιπτώσεις στην απασχόληση, καθώς επίσης και άρθρο στο οποίο ο αρθρογράφος επιχειρεί να απαντήσει στο ερώτημα για το αν η ανεργία στην Ελλάδα έχει διαρθρωτικό ή κυκλικό χαρακτήρα. Τέλος, παρουσιάζονται οι δραστηριότητες του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ το τελευταίο διάστημα.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ • ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Γιάννης Παναγόπουλος
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Σάββας Ρομπόλης, Γιάννης Κουζής, Πέτρος Λινάρδος - Ρυλμόν, Βασίλης Παπαδόγαμβρος
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Σάββας Ρομπόλης
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ: Γ. Κολλιάς, Δ. Κατσορίδας
ΓΡΑΦΕΙΑ: Ιουλιανού 24 Αθήνα, Τηλ: 210 8202247, Fax: 210 8202202
ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ: www.inegsee.gr • **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:** vpetrak@inegsee.gr
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ: ΚΑΜΠΥΛΗ, Αντιγόνης 60, Τηλ: 210 5156820, Fax: 210 5156811

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Του Σάββα Γ. Ρομπόλη

Οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις που απορρέουν από την διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση έχουν επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό την πραγματική οικονομία (ανάπτυξη, εισόδημα, απασχόληση, ανεργία, κοινωνικό κράτος, κλπ), δημιουργώντας τις πιο δυσμενείς συνθήκες κοινωνικο-οικονομικής αβεβαιότητας και ανασφάλειας για τον κόσμο της μισθωτής εργασίας, των ανέργων και των συνταξιούχων.

Όμως, παρά τις εξελίξεις αυτές οι φορείς άσκησης της οικονομικής πολιτικής κατανοούν την σημερινή διεθνή οικονομική κρίση ως αποτέλεσμα εξωγενών και όχι ενδογενών παραγόντων που επιδρούν αρνητικά στην ομαλή λειτουργία του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος. Έτσι, οι μέχρι σήμερα αποφάσεις για την ενίσχυση της ρευστότητας στις ΗΠΑ, μπορούν να κινητοποιήσουν το 50% του αναπτυξιακού της δυναμικού (P. Krougman, 2008). Στην Ευρώπη και την Ελλάδα «οι ενέσεις ρευστότητας», οι «εθνικοποιήσεις» και οι «μειώσεις επιτοκίων», αδυνατούν να εμποδίσουν την διείσδυση της χρηματοπιστωτικής κρίσης στους αρμούς της πραγματικής οικονομίας και να δημιουργήσουν συνθήκες ανάσχεσης της οικονομικής κρίσης και περιορισμού των επιπτώσεών της στον κόσμο της μισθωτής εργασίας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο βασικότερος λόγος της αναποτελεσματικότητας προς τους πιστωτές είναι η περιφρόνηση προς τους δανειολήπτες, με αποτέλεσμα το 2009 να γίνουμε μάρτυρες χρεοκοπιών και διακοπής της λειτουργίας επιχειρήσεων, μαζικών απολύσεων και διαθεσιμοτήτων των εργαζομένων, απειλής μείωσης των μισθών ή ανεργίας, διεύρυνσης των ευέλικτων μορφών απασχόλησης και της εκ περιτροπής εργασίας, σημαντικής αύξησης της ανεργίας και ανησυχητικής ύφεσης της οικονομίας σε συνθήκες στασιμοπληθωρισμού και σοβαρής επιδείνωσης του εισοδηματικού και βιοτικού επιπέδου των Ευρωπαίων και των Ελλήνων πολιτών.

Πιο συγκεκριμένα, οι δυνάμεις της εργασίας υποστηρίζουν, σε διαφοροποίηση με σχετικές αναλύσεις και πολιτικές αποφάσεις, ότι η αναποτελεσματικότητα των μέτρων ενίσχυσης της ρευστότητας οφείλεται στην διάγνωση των χρηματοπιστωτικών αιτιών (έλασσον) της διεθνούς οικονομικής κρίσης, υποβαθμίζοντας τον ρόλο του μείγματος οικονομικής πολιτικής «των οικονομικών της προσφοράς» (μείζον) που ενθάρρυνε την επώαση της κρίσης στον χρηματο-πιστωτικό τομέα.

Πράγματι, το συγκεκριμένο μείγμα οικονομικής πολιτικής, στο πλαίσιο του

μοντέλου της άνισης ανάπτυξης μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας, προέβλεπε την αποσύνδεση της δαπάνης της οικονομίας (επενδυτική – καταναλωτική) από το εισόδημα, ενισχύοντας την κατανάλωση (αφού το εισόδημα και η αύξησή του ήταν μικρότερη από το άθροισμα του πληθωρισμού και της παραγωγικότητας) με υπέρμετρο και υψηλού κινδύνου δανεισμό στις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, προκειμένου να διατηρείται σε υψηλά επίπεδα η οικονομική μεγέθυνση και η αύξηση του ΑΕΠ.

Από την άποψη αυτή είναι χαρακτηριστικό ότι «η φούσκα των ακινήτων» στις ΗΠΑ δεν δημιουργήθηκε από τη ζήτηση για κατοικίες. Δημιουργήθηκε από την μεγάλη προσφορά φθηνών δανείων και την αναζήτηση υπερκερδών διαμέσου υπεραξιών (Σ. Θωμαδάκης, 2009). Ήταν, με άλλα λόγια, φαινόμενο της χρηματο-πιστωτικής σφαίρας της οικονομίας και όχι της πραγματικής οικονομίας, το οποίο επωάσθηκε στο χρηματο-πιστωτικό θερμοκήπιο με την ευλογία του μοντέλου της άνισης ανάπτυξης και του συγκεκριμένου μείγματος, νεοφιλελεύθερης έμπνευσης, οικονομικής πολιτικής.

Στην Ελλάδα, οι προβλέψεις των διεθνών και όχι μόνο Οργανισμών αναφέρουν ότι με ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ 2% κατά το 2009 η ανεργία θα αυξηθεί κατά 40.000 άτομα, ενώ με ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ 1% η ανεργία θα αυξηθεί κατά 80.000 άτομα. Οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφέρουν ότι ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ κατά το 2009 θα είναι 0,2%. Σε αυτή την περίπτωση η ανεργία θα αυξηθεί κατά 120.000 άτομα.

Οι δυσμενείς αυτές συνθήκες για τους μισθωτούς και τους ανέργους υπαγορεύουν, κατά την άποψή μας, μία στρατηγική αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη και την Ελλάδα με μέτρα ενίσχυσης της ζήτησης, φροντίδας των δανειοληπτών (νοικοκυριά), ενδυνάμωσης των προϋποθέσεων ανάπτυξης και στήριξης της χρηματο-οικονομικής κατάστασης και της επενδυτικής δραστηριότητας, ιδιαίτερα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Αντίθετα, οι απόψεις που συζητούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι κυρίως προσανατολισμένες προς την κατεύθυνση ρύθμισης του χρηματο-πιστωτικού συστήματος, με ελέγχους, εποπτεία και συντονισμό, προκειμένου «οι σφιχτές οικονομικές και κανονιστικές πολιτικές να επιτρέψουν στην παγκόσμια οικονομία να ανασυγκροτηθεί», παράλληλα με την αποδόμηση του κοινωνικού κράτους και τη απορύθμιση των εργασιακών σχέσεων.

Όμως, η βελτίωση των συνθηκών του κόσμου της εργασίας κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης απαιτεί αύξηση των δημοσίων και κοινωνικών δαπανών και απόσυρση των μέτρων φορολογικής επιβάρυνσης των μισθωτών και των συνταξιούχων. Ταυτόχρονα, απαιτείται εισοδηματική στήριξη των δανειοληπτών (νοικοκυριά) με συγκεκριμένα μέτρα, όπως επαναδιαπραγμάτευση του χρόνου αποπληρωμής του δανείου με το ίδιο επιτόκιο, χρηματοδότηση της επιπλέον επιβάρυνσης των νοικοκυριών πέραν του σημερινού επιτοκίου χορήγησης, εισοδηματική ενίσχυση των νοικοκυριών που αδυνατούν να αποπληρώσουν το δάνειό τους και διακοπή κάθε διαδικασίας κατάσχεσης και πλειστηρια-

σμών. Προς την πλευρά των επιχειρήσεων απαιτείται η λήψη συγκεκριμένων μέτρων στήριξης της ρευστότητας (επιδότηση επιτοκίου), της χρηματο-οικονομικής και της επενδυτικής δραστηριότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2009).

Ειδικότερα, η προστασία της απασχόλησης και ο περιορισμός των απολύσεων των εργαζομένων (3.000 άτομα τον Νοέμβριο 2008, 3.500 άτομα τον Δεκέμβριο 2008, 1.548 άτομα τον Ιανουάριο 2009 (ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2009) στην Ελλάδα προϋποθέτει συγκεκριμένα μέτρα και πόρους στήριξης της απασχόλησης κυρίως στον κατασκευαστικό, Τουριστικό, Κοινωνικό και Μεταποιητικό τομέα της ελληνικής οικονομίας.

Παράλληλα, η εξεύρεση πόρων (ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2009) για την υλοποίηση των προαναφερόμενων μέτρων βελτίωσης των συνθηκών του κόσμου της εργασίας κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης, απαιτείται να προέλθουν, τόσο από την αποτελεσματικότητα και την ταχύτερη αξιοποίηση των πόρων των διαρθρωτικών προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και από την αντίστροφη αναδιανομή του εισοδήματος προς όφελος των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών.

Στην Ελλάδα, για παράδειγμα, οι αναγκαίοι πόροι απαιτείται να ανευρεθούν από την: α) Αύξηση του συντελεστή φορολόγησης των πολύ υψηλών εισοδημάτων, β) Εγκαθίδρυση της προοδευτικής φορολογίας για τις Α.Ε. και Ε.Π.Ε., γ) Επαναφορά και αύξηση της φορολογίας της μεγάλης ακίνητης περιουσίας, με ταυτόχρονη κατάργηση του ΕΤΑΚ, δ) Φορολόγηση πολυτελούς κατανάλωσης, στ) Φορολόγηση διασυνοριακών μετακινήσεων κεφαλαίων και ζ) Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και βαριά φορολόγηση των επενδύσεων διαμέσου off-shore εταιριών.

Κατά συνέπεια, το αναγκαίο μείγμα της οικονομικής πολιτικής σήμερα στην Ελλάδα απαιτείται, για την βελτίωση των συνθηκών του κόσμου της εργασίας, να προσανατολίζεται προς την ενίσχυση της ζήτησης, της παραγωγικής και τεχνολογικής βάσης της χώρας, προκειμένου τα μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης να αποκαταστήσουν, εκτός των άλλων, τις μακρο-οικονομικές, εισοδηματικές, κοινωνικές και εργασιακές ανισορροπίες καθώς και τα σοβαρά διαρθρωτικά, τεχνολογικά και παραγωγικά προβλήματα της χώρας.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΛΥΣΕΙΣ

Της Άντας Σταμάτη

1. Διεθνείς και ευρωπαϊκές διαστάσεις της οικονομικής κρίσης

Η πτώχευση μιας από τις μεγαλύτερες επενδυτικές τράπεζες στην Αμερική, της Liehman Brothers, σηματοδότησε την αρχή της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και «αποκάλυψε» πόσο ευάλωτες ήταν οι οικονομικές αγορές σε συνθήκες κρίσης. Οι επιπτώσεις έγιναν αμέσως αισθητές σε παγκόσμιο επίπεδο (από τις ΗΠΑ έως την Νότια Κορέα και από την Ιρλανδία έως την Ουγγαρία), καταδεικνύοντας τα αρνητικά σημεία της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας. Το 2008 υπήρξε αναμφίβολα το χειρότερο έτος για τις χρηματαγορές από το 1931, δημιουργώντας σοβαρό κλίμα ανασφάλειας και αβεβαιότητας για τις οικονομίες παγκοσμίως. *«Η μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας και της κατανάλωσης είναι διάχυτη παντού. Οι τράπεζες δεν χορηγούν δάνεια, οι επιχειρήσεις δεν επενδύουν, οι καταναλωτές δεν ξοδεύουν. Όλα δείχνουν ότι βρισκόμαστε στην αρχή μιας δεύτερης σημαντικής οικονομικής ύφεσης»*[1].

Σύμφωνα με το σχέδιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αντιμετώπιση της κρίσης που ανακοινώθηκε τον Νοέμβριο του 2008, και επικυρώθηκε το Δεκέμβριο του 2008, προβλέπονται «ενέσεις ρευστότητας» ύψους 200 δις ευρώ (το οποίο αποτελεί το 1,5% του Κοινοτικού ΑΕΠ), από οποία 30 δις θα δοθούν από την Ευρωπαική Τράπεζα Επενδύσεων. Αντίστοιχα, στην Αμερική, εγκρίθηκε σχέδιο αντιμετώπισης της κρίσης, το οποίο θα κοστίσει πάνω 700 δις δολάρια, σε μια περίοδο που στις ΗΠΑ χάθηκε 2,6 εκατομμύρια θέσεις εργασίας, η σημαντικότερη υποχώρηση μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και η ανεργία αυξήθηκε σε ποσοστό 7,2%, το μεγαλύτερο των τελευταίων δεκαπέντε ετών.

Ωστόσο, παρά τις προσπάθειες ενίσχυσης τόσο τις παγκόσμιας όσο και την Ευρωπαϊκής Οικονομίας, η κατάσταση παραμένει σοβαρή.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις, πολλά κράτη-μέλη το 2009 (Ιρλανδία, Ισπανία και Μεγάλη Βρετανία, για παράδειγμα) αντιμετωπίζουν τη μεγαλύτερη συρρίκνωση της οικονομικής τους δραστηριότητας.

Η ανεργία αυξάνεται ταχύτατα σε κάποιες χώρες. Όπως προκύπτει από την μελέτη του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Αναδιαρθρώσεων (διάγραμμα 1), η μείωση των θέσεων εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) έχει αυξηθεί σημαντικά, το τελευταίο τρίμηνο του 2008, ενώ η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας έχει επίσης μειωθεί σημαντικά.

---

1. http;//www.nytimes.com/2009/01/05/opimion/05Krougman.html

Διάγραμμα 1

Αυξήσεις/Μειώσεις Θέσεων Εργασίας

(ERM τέταρτο τρίμηνο 2007 – τέταρτο τρίμηνο 2008)

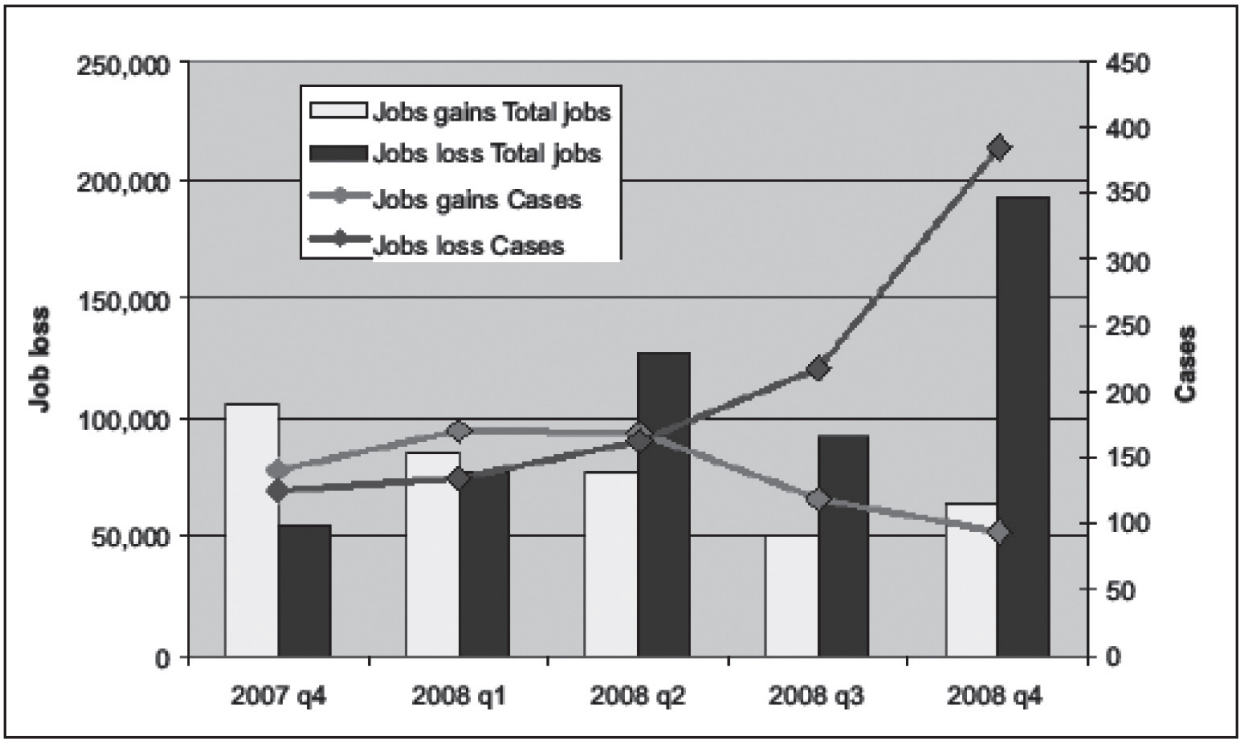

ERM, European restructuring monitor quarterly - Issue 4, winter 2008

(Σημείωση: όπου Jobs gains Total jobs: νέες θέσεις εργασίας στο σύνολο της απασχόλησης, Jobs loss Total jobs: θέσεις εργασίας που χάθηκαν στο σύνολο της απασχόλησης, Jobs gains cases: περιπτώσεις νέων θέσεων, jobs loss cases: περιπτώσεις απώλειας θέσεων εργασίας, q4: τέταρτο τρίμηνο, q1: πρώτο τρίμηνο, q2 : δεύτερο τρίμηνο, q3: τρίτο τρίμηνο.)

Σύμφωνα με τα τελευταία στατιστικά στοιχεία, οι περισσότεροι δείκτες ανάπτυξης στην ΕΕ είναι αρνητικοί, ενώ συνολικά το ΑΕΠ της ΕΕ-27 παρουσιάζει αρνητική ανάπτυξη της τάξεως του –0,2% (βλ. πίνακα 1). Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το αρνητικό κλίμα μπορεί να επιδεινωθεί το 2009 και να συρρικνωθεί κατά 1% επιπλέον, με μικρά περιθώρια ανάκαμψης το 2010.

Πίνακας 1
Ποσοστιαία αύξηση του ΑΕΠ (3ο τρίμηνο 2008)

Βέλγιο	0.1	Ισπανία	-0.2	Μάλτα	0.1	Φινλανδία	0.1
Τσεχική Δημοκρατία	0.9	Γαλλία	0.1	Ολλανδία	0.0	Σουηδία	-0.1
Δανία	-0.4	Ιταλία	-0.5	Αυστρία	0.1	Μεγάλη Βρετανία	-0.6
Γερμανία	-0.5	Κύπρος	0.6	Πολωνία	1.2	ΗΠΑ	-0.1
Εσθονία	-0.9	Λετονία	-1.2	Πορτογαλία	-0.1	Ιαπωνία	-0.5
Ελλάδα	0.4	Λιθουανία	0.3	Σλοβενία	0.7	ΕΕ27	-0.2
Ιρλανδία	1.2	Ουγγαρία	-0.1	Σλοβακία	1.5		

Πηγή: Eurostat STAT, 09/04, Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την Βουλγαρία, το Λουξεμβούργο και την Ρουμανία.

Τα τελευταία στοιχεία της Eurostat, δείχνουν ότι η ανεργία στην ΕΕ-27 αυξήθηκε στο 7,2%[2], με χαμηλότερα ποσοστά στην Ολλανδία (2,7%), την Αυστρία (3,8%) και την Κύπρο (3,9%). Είναι αξιοσημείωτο ότι στην Ισπανία η αύξηση της ανεργίας το τελευταίο έτος ανέρχεται σε 5 ποσοστιαίες μονάδες και αγγίζει το 13,4%.

2. Ανάλογα στοιχεία καταγράφονται στις ΗΠΑ, (Δεκέμβριος 2008).

Διάγραμμα 2
Δείκτες Ανεργίας (Νοέμβριος 2008)

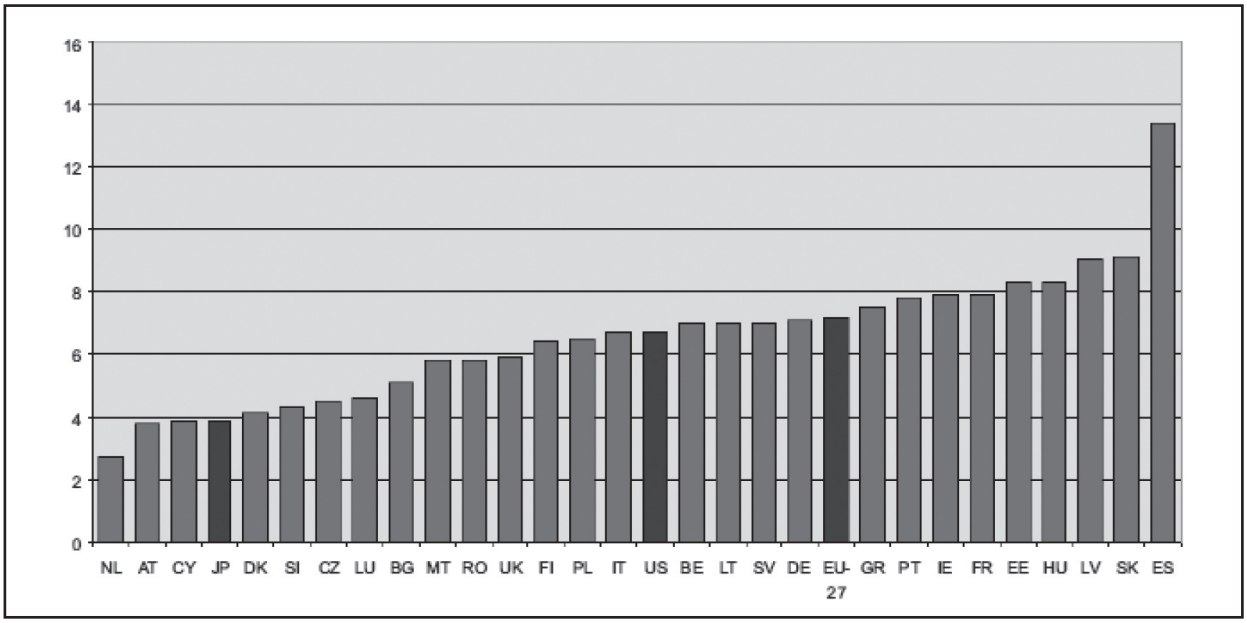

Πηγή: Eurostat, Νοέμβριος 2008.

Διάγραμμα 3
Ανεργία στην ΕΕ-27

(Νοέμβριος 2007-Αύγουστος 2008/Αύγουστος 2008-Νοέμβριος 2008)

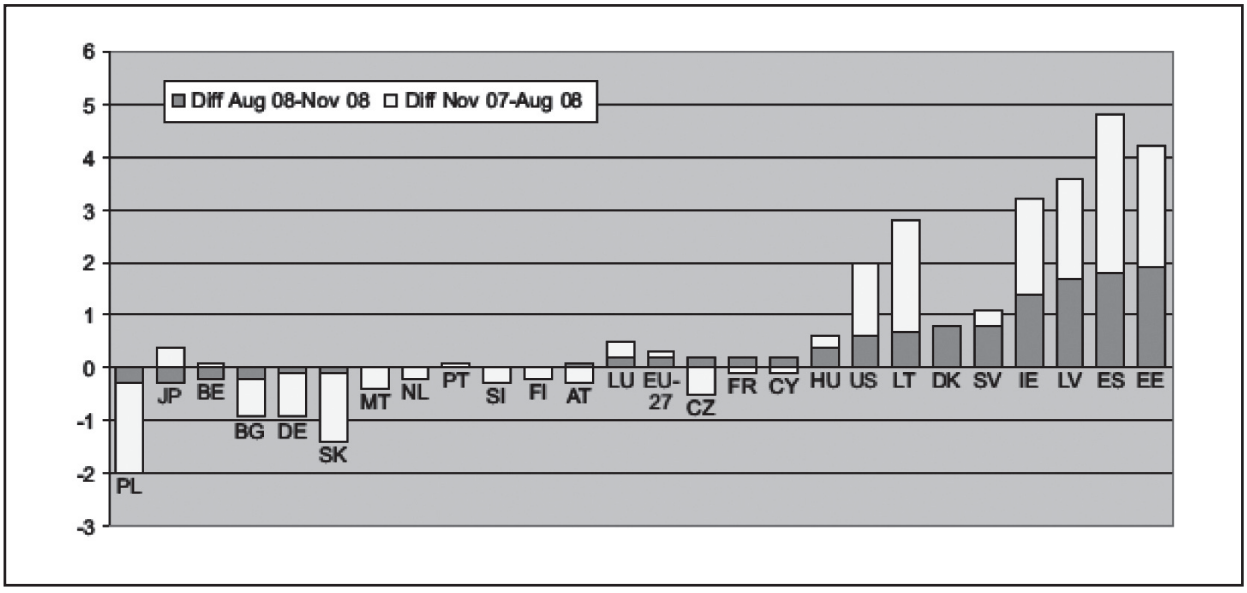

Πηγή: Eurostat.

Σημείωση: μη διαθέσιμα στοιχεία για Μεγάλη Βρετανία, Ελλάδα, Ιταλία, Ρουμανία.

Άλλες χώρες, στις οποίες παρουσιάζεται σημαντική αύξηση της ανεργίας, συγκριτικά με την αντίστοιχη περίοδο του 2007 (διάγραμμα 3), είναι οι χώρες της Βαλτικής, η Ιρλανδία και σε μικρότερα ποσοστά η Σλοβακία, η Ουγγαρία και η Δανία. Πιο πρόσφατα στοιχεία αναφέρουν ταχύτατη αύξηση της ανεργίας σε αναπτυγμένες οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδιαίτερα στην Μεγάλη Βρετανία, στη Γαλλία και στη Γερμανία.

Στους πίνακες 2α και 2β καταγράφονται, σύμφωνα με την έρευνα του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Αναδιαρθρώσεων, οι επιχειρήσεις που ανακοίνωσαν τις περισσότερες απολύσεις σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.

Πίνακας 2α
Οι κυριότερες 5 περιπτώσεις μείωσης θέσεων εργασίας (Ευρώπη)

Επιχείρηση	Θέσεις Εργασίας	Τοποθεσία	Τύπος Αναδιάρθρωσης	Τομέας
Woolworths	27.000	Μεγάλη Βρετανία	Πτώχευση/Κλείσιμο	Λιανικό Εμπόριο
Bayern LB	5.600	Γερμανία	Εσωτερική Αναδιάρθρωση	Δραστηριότητες βοηθητικές στην χρηματοπιστωτική διαμεσολάβηση
Telecom Italia	4.000	Ιταλία	Εσωτερική Αναδιάρθρωση	Μεταφορές & Τηλεπικοινωνίες
Skoda Auto	4.000	Τσεχική Δημοκρατία	Εσωτερική Αναδιάρθρωση	Παραγωγή Μοτοσικλετών
HMRC	3.400	Μεγάλη Βρετανία	Εσωτερική Αναδιάρθρωση	Δημόσια Διοίκηση & Άμυνα

Πηγή: ERM, European restructuring monitor quarterly - Issue 4, winter 2008.

Πίνακας 2β
Οι κυριότερες 5 περιπτώσεις μείωσης θέσεων εργασίας (Παγκοσμίως)

Επιχείρηση	Θέσεις Εργασίας	Τοποθεσία	Τύπος Αναδιάρθρωσης	Τομέας
Citigroup	52.000	Κόσμος	Εσωτερική Αναδιάρθρωση	Χρηματοπιστωτική Διαμεσολάβηση
Bank of America	30.000	Κόσμος	Εξαγορές/Συγχωνεύσεις	Χρηματοπιστωτική Διαμεσολάβηση
Sony	16.000	Κόσμος	Εσωτερική Αναδιάρθρωση	Παραγωγή Ραδιοφωνικού, Τηλεοπτικού και Επικοινωνιακού εξοπλισμού
Rio Tinto	14.000	Κόσμος	Εσωτερική Αναδιάρθρωση	Εξόρυξη
AT & T	12.000	Κόσμος	Εσωτερική Αναδιάρθρωση	Μεταφορές & Τηλεπικοινωνίες

Πηγή: ERM, European restructuring monitor quarterly - Issue 4, winter 2008.

Η μεγαλύτερη απώλεια θέσεων εργασίας[3], με σημαντική διαφορά από τις υπόλοιπες, καταγράφεται στην Μεγάλη Βρετανία (χάθηκαν 70.256 θέσεις εργασίας το τελευταίο τρίμηνο του 2008), ενώ ακολουθούν η Γερμανία (20.411 θέσεις εργασίας), η Σουηδία (14.239 θέσεις εργασίας), η Πολωνία (11.728 θέσεις εργασίας) και η Τσεχία (11.724 θέσεις εργασίας.

Διάγραμμα 4
Μείωση Θέσεων Εργασίας ανά χώρα

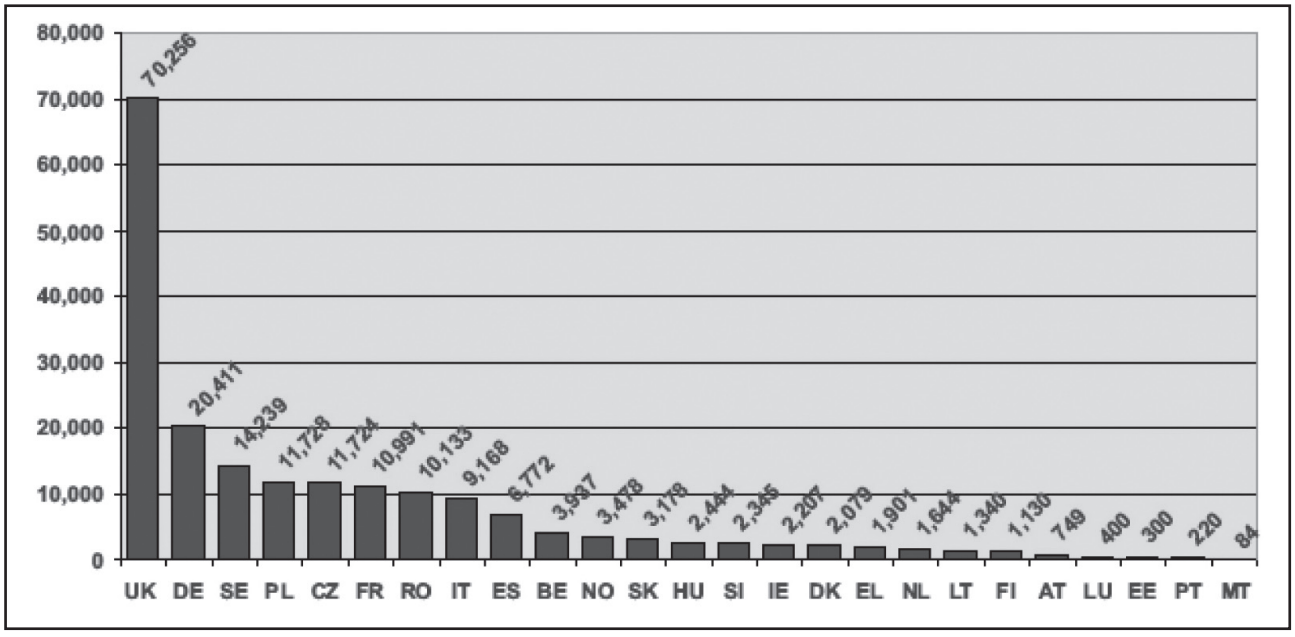

Πηγή: ERM, 1η Οκτώβρη-31 Δεκέμβρη 2008.

Οι κύριοι κλάδοι παραγωγής που πλήττονται από τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης και προχωρούν σε σημαντικές μειώσεις προσωπικού είναι ο χρηματοπιστωτικός κλάδος, ο κατασκευαστικός κλάδος, η αυτοκινητοβιομηχανία, η κλωστοϋφαντουργία και το εμπόριο (διάγραμμα 5).

3. Τα στοιχεία αυτά βασίζονται στο Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Αναδιαρθρώσεων (European Restructuring Monitor), το οποίο αποτελεί παράρτημα του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Εργασιακών Σχέσεων, και δημοσίευσε την 27 Ιανουαρίου 2009 στην τριμηνιαία έκθεση του (Οκτώβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος 2008).

   Η μεθοδολογία για την συλλογή των στοιχείων αυτών βασίζεται σε δημοσιεύσεις στον τύπο και τα ηλεκτρονικά μέσα για απώλεια ή δημιουργία θέσεων εργασίας σε επιχειρήσεις που απασχολούν τουλάχιστον 100 εργαζόμενους ή αφορούν τουλάχιστον το 10% του προσωπικού επιχειρήσεων που απασχολούν από 250 εργαζόμενους και άνω.

Διάγραμμα 5
Μείωση θέσεων εργασίας ανά κλάδο (2008)

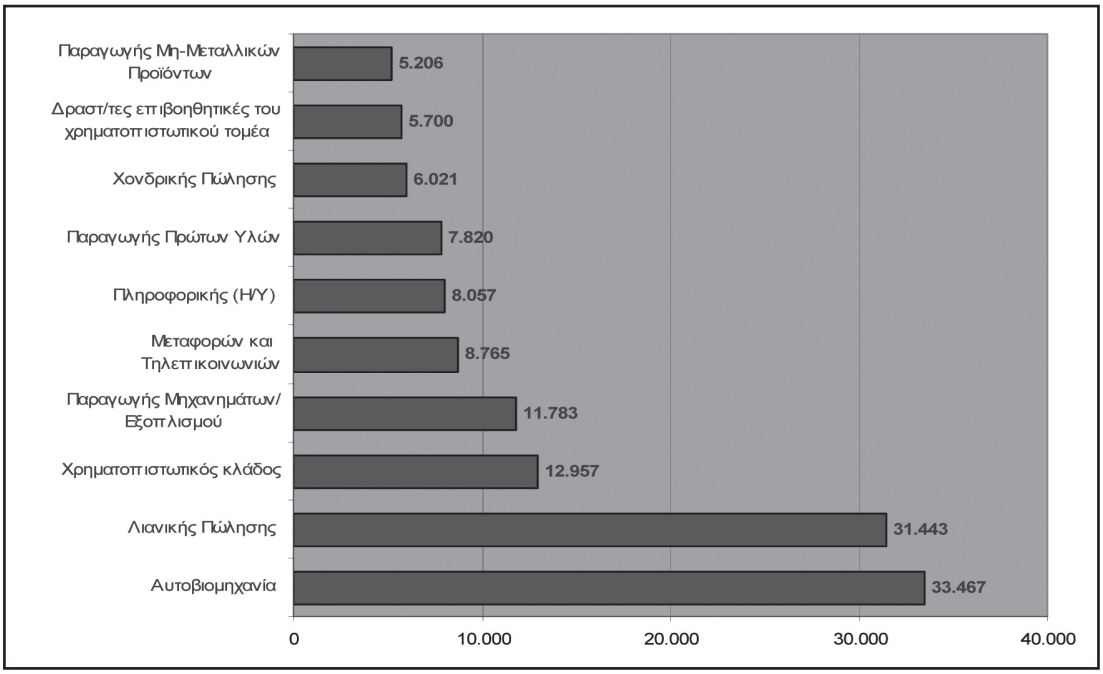

Πηγή: ERM, 1 Οκτωβρίου – 31 Δεκεμβρίου 2008.

2. Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα

Η διεθνής οικονομική κρίση πλήττει πλέον τις πτυχές της πραγματικής οικονομίας και στην χώρα μας, με αποτέλεσμα να είναι ορατές οι αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση, την κοινωνική προστασία και την μισθωτή εργασία.

Στην Ελλάδα, οι προβλέψεις των διεθνών και όχι μόνον Οργανισμών, αναφέρουν ότι με ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ 2% κατά το 2009 η ανεργία θα αυξηθεί κατά 40.000 άτομα, ενώ με ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ 1% η ανεργία θα αυξηθεί κατά 80.000 άτομα[4]. Σύμφωνα με τις πλέον δυσοίωνες εκτιμήσεις, εάν ο ρυθμός ανάπτυξης στην Ελλάδα κυμανθεί σε ποσοστά κάτω του 1%, η ανεργία θα ξεπεράσει τα 100.000 άτομα.

Σύμφωνα με στοιχεία του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ[5] κατά την χρονική περίοδο Νοεμβρίου 2008-Ιανουαρίου 2009, χάθηκαν 8.236 θέσεις εργασίας[6], ενώ το Φεβρουάριο 2009 χάθηκαν 4.136 θέσεις εργασίας. Τον

4. Θέσεις, Παρτηρήσεις, Προτάσεις της ΓΣΕΕ για τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2009, περιοδικό Ενημέρωση (ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ), Δεκέμβριος 2008, τεύχος 156, σελ. 3.
5. Στα στοιχεία αυτά περιλαμβάνονται επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως μεγέθους,οι οποίες, σύμφωνα με τα δημοσιεύματα που προβλήθηκαν στον τύπο (σε μηνιαία βάση), προχώρησαν σε μείωση προσωπικού ή μετατροπή των όρων εργασίας των απασχολούμενων σε αυτές, αλλά και από καταγγελίες συνδικαλιστικών οργανώσεων στην ΓΣΕΕ.
6. Νοέμβριος 2008: χάθηκαν 3.000 θέσεις εργασίας, Δεκέμβριος 2008: 3.500 θέσεις εργασίας, Ιανουάριος 2009: 1736 θέσεις εργασίας.

ίδιο μήνα σημειώθηκαν 180 διαθεσιμότητες εργασίας και σε υποχρεωτική άδεια τέθηκαν 774 εργαζόμενοι. Κατά τον ίδιο μήνα ανακοινώθηκαν προγράμματα εθελουσίας εξόδου για 5.500 εργαζόμενους. Αξίζει να σημειωθεί ότι δεδομένης της ιδιαιτερότητας της ελληνικής οικονομίας, όπου το 98% των επιχειρήσεων απασχολούν μέχρι 10 άτομα, οι επιχειρήσεις αυτής της κατηγορίας δεν ανακοινώνουν τον αριθμό των εργαζομένων που απολύουν συνεπεία οικονομικών δυσκολιών. Θα πρέπει να υπογραμμιστεί στο σημείο αυτό, ότι τα μεγέθη αυτά αυξάνονται σημαντικά εάν προστεθεί και ο αριθμός των εργαζομένων με συμβάσεις ορισμένου χρόνου, οι οποίες κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης δεν ανανεώνονται κατά τη λήξη τους.

Πιο συγκεκριμένα, οι κλάδοι παραγωγής που πλήττονται περισσότερο από την οικονομική κρίση είναι η βιομηχανία, η κλωστοϋφαντουργία, οι κατασκευές, ο τουρισμός και ο χρηματοπιστωτικός κλάδος, ενώ τα στοιχεία καταδεικνύουν πως οι περισσότερες επιχειρήσεις που σκέφτονται να προχωρήσουν σε μείωση προσωπικού βρίσκονται στην Κεντρική Μακεδονία, τη Θράκη, τη Δυτική Ελλάδα και την Αττική.

Σύμφωνα με στοιχεία του Εργατικού Κέντρου Θεσσαλονίκης, από τις 99 επιχειρήσεις (εργοστάσια) που λειτουργούσαν στην Κομοτηνή και απασχολούσαν 17.000 περίπου εργαζόμενους, το 2009 λειτουργούν μόνο τρεις, οι οποίες απασχολούν 2.500 εργαζόμενους[7].

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι κάποιες επιχειρήσεις, προσπαθώντας να κερδίσουν χρόνο για να αντιμετωπίσουν τα νέα οικονομικά δεδομένα, εισαγάγουν στην επιχείρηση και στο προσωπικό συστήματα εκ περιτροπής εργασίας, υποχρεωτικών αδειών, καταργούν την υπερωριακή απασχόληση, θέτουν τους εργαζόμενους σε διαθεσιμότητα ή αποφασίζουν προσωρινή αναστολή των λειτουργιών των επιχειρήσεων. Πιο συγκεκριμένα, το χρονικό διάστημα Νοέμβριου 2008-Ιανουαρίου 2009 τέθηκαν σε διαθεσιμότητα συνολικά 1.870 εργαζόμενοι[8], ενώ τα αντίστοιχα στοιχεία για το Φεβρουάριο του 2009 δείχνουν ότι 180 εργαζόμενοι τέθηκαν σε διαθεσιμότητα. Παράλληλα, σύμφωνα με τα ως άνω στοιχεία[9], ήδη από το Δεκέμβριο του 2008, εφαρμόζεται σύστημα εκ περιτροπής εργασίας σε πέντε επιχειρήσεις.

Οι εργοδότες, στην περίοδο της κρίσης, θέτουν διλήμματα στους εργαζόμενους, προκειμένου να επιλέξουν ανάμεσα στην διατήρηση της απασχόλησης με ευελιξία ή την καταγγελία της σχέσης εργασίας, στοχεύοντας στην ανάληψη του κόστους της ευελιξίας από τους φορείς άσκησης κοινωνικής πολιτικής, δηλαδή από το κράτος και τους φορολογούμενους πολίτες.

---

7. Στοιχεία Εργατικού Κέντρου Θεσσαλονίκης, 2009.
8. Τον Νοέμβριο 2008 τέθηκαν 840 εργαζόμενοι σε διαθεσιμότητα, τον Δεκέμβριο 2008 890 εργαζόμενοι και τον Ιανουάριο 2009 140 εργαζόμενοι.
9. ΙΝΕ/ΓΣΕΕ- ΑΔΕΔΥ 2009.

Οι προβλέψεις των αρμοδίων φορέων για την εξέλιξη της κρίσης τους επόμενους μήνες στην Ελλάδα, δεν είναι καθόλου ευοίωνες. Όπως προκύπτει από στοιχεία του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας, τον Ιανουάριο 2009 οι μελέτες για την έκδοση νέων οικοδομικών αδειών μειώθηκαν σημαντικά (ποσοστό περίπου 25%) σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους, ενώ παράλληλα παρατηρείται επιβράδυνση στην ροή εργασιών, που επιβεβαιώνει μια σημαντική επιβράδυνσή τους, με δραματικές συνέπειες για το σύνολο του τομέα και των απασχολούμενων σε αυτόν.

Ορατές είναι και οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην βιομηχανία, στην οποία σύμφωνα με τα πρόσφατα στοιχεία του Γενικού Δείκτη Βιομηχανικής Παραγωγής, παρατηρήθηκε μείωση της παραγωγής κατά 8,7% τον Δεκέμβριο του 2008, έναντι αύξησης 1,6% τον ίδιο μήνα του 2007. Ανάλογες προβλέψεις διατυπώνονται και για τον κλάδο του τουρισμού, όπου προβλέπεται ότι θα αντιμετωπίσει πολύ σοβαρό πρόβλημα με ανάλογες επιπτώσεις στην απασχόληση και τις εργασιακές σχέσεις.

3. Οι θέσεις της ΓΣΕΕ

Οι ασκούμενες πολιτικές (είτε σε διεθνές είτε σε εθνικό επίπεδο) φαίνεται ότι προσανατολίζουν τις επιλογές εξόδου από την κρίση στην ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, στην υιοθέτηση αυστηρών κανόνων εποπτείας του, αλλά και στην επιβολή λιτότητας, απορύθμισης των εργασιακών σχέσεων και αποδόμησης του κοινωνικού κράτους.

Οι επιλογές αυτές συναντούν την έντονη αντίδραση των συνδικάτων τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα, τα οποία αγωνίζονται με εναλλακτικές προτάσεις και διεκδικήσεις να μην εφαρμοσθούν.

Η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος, στο πλαίσιο αυτό, κρίνοντας επιτακτική την ανάγκη λήψης άμεσων μέτρων οικονομικής και κοινωνικής θωράκισης της απασχόλησης και του εισοδήματος των εργαζομένων, κατέθεσε τις προτάσεις της για την προώθηση και την προστασία της πλήρους και σταθερής εργασίας, οι οποίες εστιάζονται ιδιαίτερα:

- Στην απαγόρευση των απολύσεων, των διαθεσιμοτήτων και των υποχρεωτικών αδειών για τις επιχειρήσεις που έχουν λάβει ή θα λάβουν οικονομική ενίσχυση ή επιδότηση κατά την περίοδο της κρίσης.

- Στην δημιουργία Ταμείου Αναχρηματοδότησης και Ανάπτυξης (διάσωσης και ανασυγκρότησης) κλάδων και επιχειρήσεων που κινδυνεύουν, με κεφάλαια κατ' αναλογία από τις τράπεζες και με την χρήση των εγγυήσεων από το πακέτο ενίσχυσής τους.

- Στην επαρκή χρηματοδότηση και ενεργοποίηση της λειτουργίας του Ταμείου Κοινωνικής Συνοχής.

- Στην θέσπιση μέτρων προστασίας για τους κλάδους που πλήττονται άμεσα από την κρίση (τουρισμός, κατασκευές, ναυτιλία, επισιτισμός), όπως διπλασιασμό κατασκευής εργατικών κατοικιών κατά το 2009-2010, προκειμένου να αυξηθεί η προσφορά της εργατικής

κατοικίας και να ενισχυθεί η οικοδομική δραστηριότητα και απασχόληση στον κατασκευαστικό κλάδο ή η υλοποίηση του προγράμματος Κοινωνικού Τουρισμού σε ετήσια βάση για όλους τους δικαιούχους, προκειμένου να διατηρηθεί σε υψηλά επίπεδα η ξενοδοχειακή πληρότητα και να διατηρηθεί το επίπεδο απασχόλησης στον τουρισμό.

- Στην θέσπιση προγραμμάτων για την κάλυψη των εργαζομένων που χάνουν την εργασία τους από προγράμματα αναδιάρθρωσης για την διάσωση των επιχειρήσεων (π.χ. Ενωμένη Κλωστοϋφαντουργεία).

Συμπερασματικά, η ΓΣΕΕ θεωρεί και διεκδικεί από τους φορείς άσκησης της οικονομικής πολιτικής την βελτίωση των συνθηκών του κόσμου της εργασίας στην Ελλάδα, κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης, με την ενίσχυση της ζήτησης, της παραγωγικής και τεχνολογικής βάσης της χώρας, προκειμένου να αποτραπούν οι απολύσεις και να αποκατασταθούν οι μακρο-οικονομικές, εισοδηματικές, κοινωνικές και εργασιακές ανισορροπίες, καθώς και τα σοβαρά διαρθρωτικά, τεχνολογικά και παραγωγικά προβλήματα της χώρας.

Παράρτημα – Συντομεύσεις

Χώρα	Συντόμευση
Εσθονία	EE
Ρουμανία	RO
Πολωνία	PL
Ουγγαρία	HU
Λετονία	LV
Ελλάδα	GR
Λιθουανία	LT
Σλοβενία	SI
Βουλγαρία	BG
Ιρλανδία	IE
Μάλτα	MT
Σλοβακία	SK
Κύπρος	CY
Λουξεμβούργο	LU
Βέλγιο	BE
Αυστρία	AT
Τσεχία	CZ
Πορτογαλία	PT
Ολλανδία	NL
Ισπανία	ES
Μεγάλη Βρετανία	UK
Νορβηγία	NO
Φινλανδία	FI
Ιταλία	IT
Γερμανία	DE
Δανία	DK
Σουηδία	SE
Γαλλία	FR
Ευρωπαϊκή Ένωση των 27	EU-27

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗ Η ΚΥΚΛΙΚΗ Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΡΑ;

Του Άγγελου Ι. Ευστράτογλου

1. Εισαγωγή

Η οικονομική κρίση, που βιώνει το σύνολο σχεδόν των αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών του κόσμου τις ημέρες αυτές, αναδεικνύει, πέραν των άλλων, ως κύρια επίπτωση την ανεργία. Μια ανεργία που σε παγκόσμιο επίπεδο διογκώνεται με γρήγορους ρυθμούς και αναδεικνύεται στο σημαντικότερο πρόβλημα της κρίσης αυτής. Για μια σειρά από λόγους, ένα μεγάλο και ζωντανό τμήμα της παγκόσμιας κοινότητας ωθείται στο περιθώριο της οικονομικής και κοινωνικής ζωής με ιδιαίτερα βίαιο τρόπο. Η Ελλάδα, κομμάτι της παγκόσμιας κοινότητας με ιδιαίτερα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά, βιώνει και αντιμετωπίζει με το δικό της τρόπο την κρίση αυτή. Οι απολύσεις συνιστούν καθημερινό φαινόμενο και ο αριθμός των ανέργων αυξάνει με γρήγορους ρυθμούς. Ο φόβος και η ανασφάλεια των εργαζομένων διογκώνονται, δημιουργώντας περαιτέρω προβλήματα[1]. Οι ραγδαίες και οδυνηρές για τους εργαζόμενους εξελίξεις υποχρεώνουν την κυβέρνηση, τους επιστημονικούς φορείς, τα συνδικάτα, τους ίδιους τους εργαζόμενους και τους πολίτες να ενσκήψουν ξανά πάνω στο ζήτημα της ανεργίας, που συνδέεται όχι μόνο με την ποιότητα της ζωής τους αλλά με αυτή καθ' αυτή την ανθρώπινη υπόστασή τους.

Προκειμένου, όμως, η ενασχόληση αυτή να καταστεί αποτελεσματική και χρήσιμη για τους εργαζόμενους, προκειμένου μ' άλλα λόγια να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα της ανεργίας και οι επιπτώσεις της (στο μέτρο και στο βαθμό που αυτό είναι δυνατό) απαιτείται, πέραν των άλλων προϋποθέσεων, γνώση των χαρακτηριστικών της ανεργίας (ποσοτικών και ποιοτικών) και του φάσματος των υφιστάμενων πολιτικών. Απαιτείται, δηλαδή γνώση του πόσοι είναι οι άνεργοι στην Ελλάδα σήμερα, τι είδους ανεργία επικρατεί και ποιες πολιτικές είναι κατάλληλες για την αντιμετώπισή της.

Ωστόσο, γύρω από αυτά τα ζητήματα υπάρχουν σοβαρές συγχύσεις, σκόπιμες ή όχι, που αφορούν τόσο τα χαρακτηριστικά και το είδος της ανεργίας σήμερα, όσο και στο είδος των πολιτικών που είναι κατάλληλες για την αντιμετώπισή της. Φαίνεται να υπάρχει μια διάχυτη και ιδιότυπη συμφωνία στην ελληνική κοινωνία ότι η ανερ-

1. Βλέπε ενδεικτικά τα πορίσματα έρευνας της VPRC, που εκπονήθηκε για λογαριασμό της ΓΣΕΕ, όπως συνοπτικά δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα Ελευθεροτυπία την 8η Φεβρουαρίου 2009.

γία είναι διαρθρωτική και ότι οι παλιές συνταγές αντιμετώπισής της (επιδόματα και παροχές προς τους ανέργους) είναι αναποτελεσματικές και πρέπει να αντικατασταθούν από νέες. Καθώς, όμως, ούτε εμπειρικά επιβεβαιωμένο είναι ότι η ανεργία στην Ελλάδα είναι διαρθρωτική, ούτε ότι οι παλιές συνταγές (οι οποίες στην πραγματικότητα ουδέποτε εφαρμόσθηκαν επαρκώς) είναι λιγότερο αποτελεσματικές από τις νέες, η ανάγκη της ανάπτυξης ενός διαλόγου γύρω από τα ζητήματα αυτά καθίσταται προφανής. Στο διάλογο αυτό φιλοδοξεί να συμβάλλει το σημείωμα αυτό καταθέτοντας απόψεις και σκέψεις, που μπορεί να αποβούν χρήσιμες στην ανάπτυξη σειράς επιχειρημάτων προς όφελος των εργαζομένων.

2. Το μέγεθος της ανεργίας στην Ελλάδα σήμερα

Χωρίς να επιθυμείται η εκτενής αναφορά στο ύψος και στα μεγέθη της ανεργίας στην Ελλάδα σήμερα, κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι πέραν των προβλημάτων που εμφανίζουν οι επίσημες μετρήσεις[2], υπάρχουν τρεις επιπρόσθετες καταστάσεις που ενισχύουν τους ισχυρισμούς ότι η πραγματική ανεργία στην Ελλάδα είναι πολύ μεγαλύτερη από αυτή που επίσημα καταγράφεται. Η πρώτη αφορά τον ορισμό της απασχόλησης, όπως γίνεται αποδεκτός από το σύνολο των αναπτυγμένων χωρών, συμπεριλαμβανομένης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συνεπώς και της Ελλάδας. Ως *απασχολούμενος* θεωρείται το άτομο, που κατά την εβδομάδα αναφοράς (την εβδομάδα που προηγείται αυτής που διενεργείται η έρευνα) εργάσθηκε με αμοιβή τουλάχιστον μία ώρα την εβδομάδα. Γίνεται άμεσα φανερό ότι ο ιδιαίτερα διευρυμένος και ελαστικός αυτός ορισμός του απασχολούμενου καταγράφει ως απασχολούμενους άτομα που έχουν εργασθεί ελάχιστες ώρες, τα οποία στην πραγματικότητα είναι περισσότερο άνεργοι παρά απασχολούμενοι. Η δεύτερη αφορά το υψηλό ποσοστό των *συμβοηθούντων και μη αμειβόμενων μελών* (αφορά δηλαδή στα άτομα που εργάζονται στις οικογενειακές επιχειρήσεις χωρίς να λαμβάνουν κανονικό μισθό), που στην Ελλάδα το 2008 ανέρχεται σε 5,8% της συνολικής απασχόλησης και αφορά 268.500 άτομα[3]. Στην πραγματικότητα, ένα σημαντικό μέρος των ατόμων αυτών αδυνατούν να εξασφαλίσουν μια θέση στην αγορά εργασίας, απασχολούνται «αναγκαστικά» στην οικογενειακή επιχείρηση και διαμορφώνουν αυτό που στη θεωρία αναφέρεται ως κεκαλυμμένη ανεργία.

---

2. Οι εκτιμήσεις της ανεργίας στην Ελλάδα, ως γνωστό, προέρχονται: πρώτον μέσα από τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού, που διενεργεί η ΕΣΥΕ τέσσερις φορές το χρόνο και δεύτερον μέσα από τα στοιχεία της εγγεγραμμένης ανεργίας που συγκεντρώνει ο ΟΑΕΔ. Και οι δύο αυτοί τρόποι μέτρησης της ανεργίας εμφανίζουν προβλήματα και αδυνατούν να καταγράψουν με πληρότητα και σαφήνεια το πραγματικό μέγεθος της ανεργίας στη χώρα. Εάν στα εγγενή αυτά προβλήματα των τρόπων μέτρησης της ανεργίας προστεθούν και οι χειρισμοί της κυβέρνησης που αποσκοπούν σε μια τεχνητή (όχι δηλαδή πραγματική) μείωση της ανεργίας στη χώρα, αναδεικνύονται ανάγλυφα οι πηγές της σύγχυσης γύρω από το πραγματικό μέγεθος της ανεργίας.
3. Στοιχεία του Γ' Τριμήνου, του 2008, της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού.

Η τρίτη αφορά τη συνεχιζόμενη αύξηση της *μερικής απασχόλησης*[4]. Καθώς ένα σημαντικό τμήμα της μερικής απασχόλησης στην Ελλάδα είναι ακούσιο (τα άτομα προτιμούν την πλήρη απασχόληση αλλά δεν μπορούν να βρουν μια θέση εργασίας) υποκρύπτει ταυτοχρόνως μια μορφή λανθάνουσας ανεργίας. Και οι τρεις αυτές καταστάσεις, που αναδεικνύουν με σαφήνεια την αδυναμία της ελληνικής οικονομίας να αξιοποιήσει παραγωγικά ένα τμήμα του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας, συνδέονται με ποικίλες εκφάνσεις και μορφές του φαινομένου της ανεργίας, χωρίς ωστόσο, τα άτομα των κατηγοριών αυτών, να καταγράφονται και καταμετρούνται στο επίσημο ποσοστό ανεργίας.

3. Η κυριαρχία των νεοφιλελεύθερων απόψεων αναφορικά με τον χαρακτήρα της ανεργίας

Στην Ελλάδα, όπως συμβαίνει και σε πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και γενικότερα στις αναπτυγμένες χώρες, έχουν επικρατήσει απόψεις που θεωρούν ότι ο χαρακτήρας της ανεργίας, στις σύγχρονες κοινωνίες, είναι διαρθρωτικός και ότι οι πολιτικές αντιμετώπισής της θα πρέπει να προσαρμοσθούν σ' αυτό και να μετακινηθούν από πολιτικές ενίσχυσης των ανέργων σε πολιτικές που χαρακτηρίζονται κυρίως από ευελιξία και έμφαση στην εκπαίδευση και στην επαγγελματική κατάρτιση. Παρά το γεγονός ότι κάθε χώρα εμφανίζει τα δικά της χαρακτηριστικά και τις δικές της ιδιαιτερότητες, οι απόψεις αυτές επικρατούν και αποκτούν ένα υπερτοπικό και παγκοσμιοποιημένο χαρακτήρα. Επικρατούν στους φορείς άσκησης πολιτικών και στους εμπειρογνώμονες που σχετίζονται με τη διαμόρφωση των πολιτικών αντιμετώπισης της ανεργίας, τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στην Ελλάδα[5].

Οι απόψεις αυτές, που υποστηρίζονται κυρίως από την νεοκλασική θεωρία καθώς και από οικονομολόγους και επιστήμονες άλλων συναφών επιστημονικών χώρων, επιρρίπτουν, άμεσα ή έμμεσα, την ευθύνη διόγκωσης της ανεργίας στους ίδιους τους ανέργους ή στην καλύτερη περίπτωση στο εκπαιδευτικό σύστημα. Γενικά, επιρρίπτουν την ευθύνη της ανεργίας στο σκέλος της προσφοράς εργασίας είτε στα άτομα που τη διαμορφώνουν, είτε στους φορείς της και ειδικότερα στο εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο, υποτίθεται ότι δεν τροφοδοτεί τα άτομα με τις κατάλληλες δεξιότητες[6], παραγνωρίζοντας ταυτοχρόνως το είδος και τη σημασία των οικονομικών διεργασιών και μεταβολών που επέρχονται στην οικονομία σήμερα.

---

4. Μεταξύ των ετών 2005 και 2008 η μερική απασχόληση στην Ελλάδα αυξήθηκε κατά 40.000 θέσεις και ανήλθε από 210.000 ή ποσοστό 4,8% σε 250.000 περίπου ή ποσοστό 5,5% της συνολικής απασχόλησης (στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού των αντίστοιχων ετών).
5. Οι απόψεις αυτές έχουν, σε μεγάλο βαθμό, επικρατήσει και ανάμεσα σε κριτικές αντιλήψεις και αναλύσεις, από οικονομολόγους, διανοητές και γενικότερα από ανθρώπους, που θεωρούν ότι η ανεργία σήμερα συνιστά ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικά προβλήματα.
6. Δεν είναι άλλωστε καθόλου τυχαία η επίθεση που δέχονται τα ελληνικά (και ξένα) πανεπιστήμια αναφορικά με την υποτιθέμενη αναγκαιότητα ένταξης στα προγράμματα σπουδών τους ολοένα και περισσότερων στοιχείων επιχειρηματικότητας.

Στη χώρα μας η επικράτηση των απόψεων αυτών έχει ως αποτέλεσμα πρώτον να θεωρείται ως δεδομένο ότι ο χαρακτήρας της σημερινής ανεργίας είναι διαρθρωτικός και δεύτερον ότι οι "παλιές συνταγές" αντιμετώπισης της ανεργίας πρέπει να εγκαταλειφθούν. Η ανάπτυξη των συστημάτων προστασίας των ανέργων από τις επιπτώσεις της ανεργίας δεν έχει θέση μέσα στο κυρίαρχο συνταγολόγιο αντιμετώπισης του προβλήματος. Πολλές φορές μάλιστα η ανάπτυξη των συστημάτων αυτών (επιδόματα ανεργίας, ενισχύσεις και παροχές προς τους ανέργους) θεωρούνται και ως παράγων της αύξησης και της παρατεταμένης διάρκειας της ανεργίας[7], αν όχι για το σύνολο των ανέργων, τουλάχιστον για ένα τμήμα τους.

Και για τις δύο αυτές "θέσεις" που προκύπτουν από την επικράτηση των κυρίαρχων απόψεων (διαρθρωτικός χαρακτήρας της ανεργίας και νέες συνταγές αντιμετώπισής της) επιβάλλεται να αναπτυχθεί ένας αντίλογος, που να αναφέρεται τόσο στις προσπάθειες εμπειρικής επιβεβαίωσης του πραγματικού χαρακτήρα της ανεργίας, όσο και στις πραγματικές δυνατότητες επίλυσης του προβλήματος της ανεργίας, μέσα από την πιο αποτελεσματική χρήση των πολιτικών αντιμετώπισής της.

4. Είναι διαρθρωτική η ανεργία στην Ελλάδα σήμερα;

Πριν γίνει αναφορά στο ερώτημα του κατά πόσο η ανεργία στην Ελλάδα σήμερα είναι διαρθρωτική θα πρέπει, με μεγάλη συντομία, να ορισθεί η έννοια της διαρθρωτικής ανεργίας και να επιχειρηθεί, μια συνοπτική διάκριση από άλλες μορφές ανεργίας (ανεργία τριβής, κυκλική ανεργία ή ελλιπούς ζήτησης, τεχνολογική ανεργία, κ.ά). Σύμφωνα με τους επικρατέστερους ορισμούς (Standing 1983, Δεδουσόπουλος 2000), ως *διαρθρωτική ανεργία* χαρακτηρίζεται η ανεργία που οφείλεται στην αναντιστοιχία των δεξιοτήτων και προσόντων που διαθέτουν οι άνεργοι και αυτών που απαιτούν οι εργοδότες, ώστε να καλύψουν τις κενές θέσεις εργασίας στις επιχειρήσεις τους. Ως *κυκλική ή ανεργία ελλιπούς ζήτησης* χαρακτηρίζεται η ανεργία που οφείλεται στην περιορισμένη ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών, η οποία με τη σειρά της διαμορφώνει και περιορισμένη ζήτηση εργασίας. Τέλος ως *ανεργία τριβής* θεωρείται η ανεργία που οφείλεται στο χρονικό διάστημα που μεσολαβεί έως ότου ένας εργαζόμενος μετακινηθεί από μία εργασία σε μία άλλη. Κατά συνέπεια, η διαρθρωτική ανεργία προϋποθέτει, πέραν μιας διαπιστωμένης αναντιστοιχίας προσόντων και δεξιοτήτων, την ύπαρξη κενών θέσεων εργασίας.

Αναφορικά με το διαρθρωτικό χαρακτήρα της ανεργίας στην Ελλάδα, πρέπει καταρχήν να επισημανθεί ότι προκειμένου να αποδοθεί ένας χαρακτηρισμός στην ανεργία (προκειμένου δηλαδή να προσδιορισθεί το είδος της ανεργίας) μιας χώρας (ή μιας γεωγραφικής περιοχής), σε μια

7. Η συζήτηση και η φιλολογία για τους «τεμπέληδες ανέργους», παρά το γεγονός ότι δεν εκφράζεται με μια αμεσότητα και δεν υιοθετείται πλήρως από επίσημους φορείς, είναι υπαρκτή και σε αρκετές περιπτώσεις εκφράζεται και αποτυπώνεται σε πολιτικές με έμμεσους τρόπους. Ωστόσο, έχει εμπειρικά επιβεβαιωθεί ότι οι χώρες με τα πιο αναπτυγμένα συστήματα προστασίας από την ανεργία έχουν (συγκριτικά) και τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας.

συγκεκριμένη χρονική περίοδο, είναι απαραίτητο να έχει επιχειρηθεί μια επιστημονικά συστηματική και εμπεριστατωμένη μελέτη του ζητήματος. Στην περίπτωση της Ελλάδος, κάτι τέτοιο δεν έχει συμβεί. Και τούτο βέβαια δεν είναι τυχαίο, καθώς ο προσδιορισμός του είδους της ανεργίας δεν είναι διόλου εύκολος, ενώ ταυτόχρονα συνδέεται και με καθαρά ιδεολογικές και πολιτικές παραμέτρους.

Σε θεωρητικό καθαρά επίπεδο δεν υπάρχουν στη διεθνή βιβλιογραφία (και πρακτική) ασφαλείς μέθοδοι προσδιορισμού του είδους της ανεργίας. Οι υπάρχουσες μέθοδοι περισσότερο προσεγγίζουν το είδος της ανεργίας παρά απαντούν με βεβαιότητα γι' αυτό. Και τούτο γιατί οι διάφορες μορφές (ή τα διάφορα είδη) της ανεργίας δεν εμφανίζονται μ' έναν σαφή και ξεκάθαρο τρόπο, δεν λαμβάνουν δηλαδή μια αμιγή μορφή, αλλά μια πιο σύνθετη και περίπλοκη. Αυτό συμβαίνει διότι οι διαδικασίες που τις παράγουν αλληλοεπηρεάζονται και οδηγούν στη διαμόρφωση μιας ποικιλίας μορφών[8]. Για παράδειγμα, δεν μπορεί η ανεργία να χαρακτηρισθεί ως αμιγώς κυκλική (ή άλλως ανεργία ελλιπούς ζήτησης) γιατί η ελλιπής ζήτηση για εργασία, που συνιστά τον κύριο προσδιοριστικό παράγοντα αυτής της μορφής της ανεργίας, ασκεί ταυτόχρονα διαρθρωτικού χαρακτήρα επιδράσεις στην απασχόληση και δημιουργεί ταυτόχρονα και διαρθρωτικά χαρακτηριστικά. Δηλαδή, δημιουργεί ταυτοχρόνως και διαρθρωτική ανεργία. Κατά τον ίδιο τρόπο οι διαρθρωτικές μεταβολές στους κλάδους (και στα επαγγέλματα) της οικονομίας, που συνιστούν το κύριο αίτιο της δημιουργίας της διαρθρωτικής ανεργίας, δημιουργούν ταυτοχρόνως και ελλιπή ζήτηση για εργασία και κατά συνέπεια ανεργία ελλιπούς ζήτησης. Έτσι, το είδος της ανεργίας που επικρατεί σε μια χώρα, σε μια δεδομένη χρονική περίοδο, δεν μπορεί να προσδιορισθεί με απόλυτη ακρίβεια.

Μπορεί όμως και επιβάλλεται να προσδιορίζεται με σαφήνεια ποιος είναι ο χαρακτήρας του κύριου όγκου της ανεργίας, μέσα από την ανάδειξη κυρίως των αιτίων που τη δημιουργούν. Η σημασία του προσδιορισμού των αιτίων που γεννούν την ανεργία είναι εξαιρετικά σημαντική, γιατί θα καθορίσει και το είδος των πολιτικών που θα επιχειρήσουν τη θεραπεία της. Η αναγνώριση για παράδειγμα του διαρθρωτικού χαρακτήρα της ανεργίας θα αναδείκνυε τις πολιτικές, κατάρτισης ως πιο αποτελεσματικές, ενώ αντίθετα η αναγνώριση της ανεργίας ως ελλιπούς ζήτησης θα αναδείκνυε τις πολιτικές, που ενισχύουν την ζήτηση εργασίας (και κατά συνέπεια όχι την κατάρτιση, η οποία από μόνη της αδυνατεί να δημιουργήσει θέσεις εργασίας).

Στο σημείο αυτό βεβαίως αναδεικνύεται η επίδραση των θεωρητικών παραγόντων. Η απόδοση της ευθύνης της ανεργίας στους ίδιους τους ανέργους ή στο εκπαιδευτικό σύστημα, δηλαδή στους παράγοντες της προσφοράς εργασίας, απαλλάσσει από την ευθύνη τους παράγοντες εκείνους

8. Βλέπε ενδεικτικά στους Malinvaud (1983), Greenhalgh, Layard και Oswald A., (1983) καθώς και στον Δεδουσόπουλο (2000).

που συνδέονται με τη ζήτηση εργασίας. Με άλλα λόγια οι παράγοντες, που συνδέονται με τη διαμόρφωση της ζήτησης εργασίας (πολιτικές διατήρησης της κερδοφορίας του κεφαλαίου, συγκεκριμένες εφαρμογές της τεχνολογίας, μορφές οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας, πολιτικές διαχείρισης του εργατικού δυναμικού) φέρονται ως παντελώς ανεύθυνοι για τη δημιουργία της ανεργίας. Ολόκληρο το οικοδόμημα της διαμόρφωσης των πολιτικών μείωσης της ανεργίας (εξαιρετικά υποκριτικό ως προς τους πραγματικούς του σκοπούς) στηρίζεται πάνω σ' αυτή τη λογική. Γι' αυτό και η εμμονή στην αναγκαιότητα της εφαρμογής πολιτικών επαγγελματικής κατάρτισης (καμία μελέτη δεν έχει αναδείξει ότι οι πολιτικές κατάρτισης, στην παρούσα φάση των σύγχρονων οικονομιών, είναι πιο αποτελεσματικές στη μείωση της ανεργίας από τις πολιτικές ενίσχυσης της ζήτησης εργασίας) [9].

Αναφορικά τώρα με τον πραγματικό χαρακτήρα της ανεργίας στην Ελλάδα, όσο κανείς μπορεί να εκτιμήσει με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία (χωρίς δηλαδή τη συστηματική διερεύνηση του ζητήματος, που αναφέρθηκε προηγουμένως), μια σειρά από ενδείξεις φαίνεται να συντείνουν προς την άποψη ότι η ανεργία δεν έχει διαρθρωτικό χαρακτήρα. Η απασχόληση αυξάνει με χαμηλούς ρυθμούς και καθώς το εργατικό δυναμικό αυξάνει με μεγαλύτερους, λόγω της ένταξης μεγαλύτερων τμημάτων του πληθυσμού σ΄ αυτό, η ανεργία με τη σειρά της αυξάνεται. Με κάθε επιφύλαξη, που απαιτεί ο σοβαρός χειρισμός του θέματος, μπορεί να υποστηριχθεί ότι το κύριο αίτιο της ανεργίας στη χώρα, τα τελευταία έτη, είναι η ανεπαρκής ανάπτυξη της ζήτησης εργασίας. Τούτο βεβαίως είναι αποτέλεσμα της εφαρμογής περιοριστικών πολιτικών, οι οποίες αποσκοπούν στη μείωση του πληθωρισμού, που συνιστά και ένα από τα βασικά κριτήρια της ένταξης της χώρας στην ΟΝΕ. Ο περιορισμός των εισοδημάτων (αλλά και των δαπανών του κράτους) οδηγεί σε περιορισμούς της ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών, γεγονός, το οποίο με τη σειρά του οδηγεί σε περιορισμούς της ζήτησης εργασίας.

Ενδεικτικά, γίνεται αναφορά στις διαδικασίες και στα μεγέθη που μπορεί να ενι-

9. Βεβαίως η κατάρτιση είτε ως εκπαιδευτική πολιτική είτε ως πολιτική απασχόλησης βρίσκεται στο επίκεντρο της συζήτησης που αφορά στη Κοινωνία της Γνώσης. Για μια κριτική παρουσίαση της έννοιας της κοινωνίας της γνώσης και των εφαρμογών της, ο ενδιαφερόμενος, μεταξύ άλλων, μπορεί να ανατρέξει στο Σταμάτης (2005) και Ευστράτογλου (2007α).

σχύσουν την άποψη ότι η ανεργία στην Ελλάδα δεν είναι διαρθρωτική (τουλάχιστον ως προς το μεγαλύτερο τμήμα της), αλλά προσομοιάζει περισσότερο με ανεργία ελλιπούς ζήτησης. Για να γίνει περισσότερο κατανοητή η διαδικασία των μεταβολών της απασχόλησης και η αύξηση της ανεργίας και να ενισχυθούν οι ενδείξεις για το χαρακτήρα της, θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει την απασχόληση σαν μια δεξαμενή, μέσα στην οποία εισρέουν ποσότητες εργασίας, που προέρχονται από διάφορες πηγές. Οι πηγές αυτές είναι: *πρώτον*, τμήματα του μη οικονομικά ενεργού πληθυσμού (άτομα δηλαδή που βρίσκονται εκτός εργατικού δυναμικού) που επιθυμούν να ενταχθούν στην απασχόληση (να βρουν δουλειά)[10]. *Δεύτερον*, οι εκροές του εκπαιδευτικού συστήματος ή με άλλα λόγια άτομα που ολοκληρώνουν τις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης και αναζητούν εργασία. *Τρίτον*, οι οικονομικοί μετανάστες. *Τέταρτον*, οι εκροές του πρωτογενούς τομέα, άτομα δηλαδή που δεν μπορούν να εξασφαλίσουν εργασία στον πρωτογενή τομέα και αναζητούν εργασία στους δύο άλλους τομείς[11], και *πέμπτον*, οι άνεργοι αλλά και όσοι χάνουν τις εργασίες τους (απολύονται) και αναζητούν εκ νέου εργασία. Όλοι αυτοί διαμορφώνουν την προσφορά εργασίας, η οποία προκειμένου να μην υπάρχει ανεργία πρέπει να ισούται με τη ζήτηση εργασίας. Στο βαθμό που η ελληνική οικονομία δεν μπορεί να δημιουργήσει τόσες θέσεις εργασίας όσες απαιτούν όλες αυτές οι κατηγορίες του πληθυσμού, ένα τμήμα της παραμένει άνεργο. Τούτο συνιστά τη πρώτη βασική ένδειξη αναφορικά με το χαρακτήρα της ανεργίας. Η ζήτηση εργασίας στην Ελλάδα, τις τελευταίες δεκαετίες, δεν είναι αρκετή ώστε να απορροφήσει τα άτομα από όλες τις προαναφερόμενες κατηγορίες του πληθυσμού[12].

Μία δεύτερη σημαντική ένδειξη αφορά τις κενές θέσεις εργασίας. Όπως επισημάνθηκε, προκειμένου να χαρακτηρισθεί η ανεργία ως διαρθρωτική απαιτείται η ύπαρξη αντίστοιχων, με τον αριθμό των ανέργων (ή τουλάχιστον του τμήματος εκείνου που χαρακτηρίζεται ως διαρθρωτικό), κενών θέσεων εργασίας. Παρά το γεγονός ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχουν αποτελεσματικοί μηχανισμοί καταγραφής των κενών θέσεων εργασίας, δεν φαίνεται

10. Με δεδομένο ότι οι δείκτες συμμετοχής του πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό στην χώρα μας είναι χαμηλοί, στόχος της πολιτικής απασχόλησης είναι η αύξησή τους (όπως άλλωστε ορίζουν και οι αποφάσεις της Λισαβόνας το 2000), γεγονός που πρακτικά σημαίνει ότι τμήματα του πληθυσμού που ήσαν εκτός οικονομικής δραστηριότητας εντάσσονται σ' αυτή, αναζητώντας και (στο βαθμό του δυνατού) εξασφαλίζοντας εργασία.
11. Σε ολόκληρη την μεταπολεμική περίοδο, στην Ελλάδα, οι εκροές από τον πρωτογενή τομέα προς τη βιομηχανία και τις υπηρεσίες ήσαν αδιάλειπτες. Κατά την τρέχουσα δεκαετία οι εκροές αυτές έχουν περιορισθεί αλλά εξακολουθούν να υφίστανται και στις ημέρες μας (Ευστράτογλου, Κίρου και Φατούρου, 2009).
12. Ο ισχυρισμός αυτός ενισχύεται εμπειρικά μέσα από τα στοιχεία που παρατίθενται στην έκθεση του ΙΝΕ (2007) για την ελληνική οικονομία και απασχόληση. Πιο συγκεκριμένα για το 2006 από τα 150.739 άτομα που ήσαν μη οικονομικά ενεργοί (και θέλησαν να ενταχθούν στην απασχόληση) εξασφάλισαν θέση εργασίας το 52,5% ή 79.824 άτομα, με το υπόλοιπο 47,5% ή 71.475 άτομα να είναι άνεργοι. Ταυτοχρόνως, όμως, άτομα που ήσαν άνεργοι βρήκαν δουλειά (115.132) ενώ άλλοι απασχολούμενοι την έχασαν (77.022). Η καθαρή αύξηση της απασχόλησης ήταν μόλις 30.595, αριθμός πολύ χαμηλότερος από αυτόν που απαιτούσαν οι συνολικές ροές ώστε να μειωθεί σημαντικά η ανεργία. Για μια, ωστόσο, πιο ολοκληρωμένη θεώρηση των ροών αυτών ο ενδιαφερόμενος μπορεί να ανατρέξει στη σχετική έκθεση.

να υπάρχει ένας επαρκής αριθμός κενών θέσεων εργασίας, συνθήκη απαραίτητη, ώστε να δικαιολογήσει το διαρθρωτικό χαρακτήρα της ανεργίας. Οι κενές θέσεις εργασίας, που καταγράφονται από τον ΟΑΕΔ, είναι εξαιρετικά περιορισμένες, ενώ οι άλλες μορφές καταγραφής των κενών θέσεων δεν διαμορφώνουν αξιόπιστους μηχανισμούς που θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη[13]. Δεν φαίνεται, λοιπόν, στην ελληνική οικονομία να καταγράφεται επαρκής αριθμός κενών θέσεων εργασίας που θα μπορούσε να διαμορφώσει προϋποθέσεις ύπαρξης μιας διαρθρωτικής ανεργίας. Κατά συνέπεια, η ενορχηστρωμένη αυτή εμμονή, περί διαρθρωτικού χαρακτήρα της ανεργίας, φαίνεται λίγο ως πολύ έωλη και κυρίως ως εκ του πονηρού.

5. Πολιτικές αντιμετώπισης της ανεργίας. Η διάκριση "Ενεργητικών" και "Παθητικών" πολιτικών

Η ανάγκη αντιμετώπισης της ανεργίας απαιτεί νέες (και όχι παλιές) συνταγές. Σε όρους πολιτικών αντιμετώπισης της ανεργίας, οι παλιές πολιτικές συνδέονται με τα επιδόματα (και τις άλλες παροχές) ανεργίας, που αποσκοπούν στην ενίσχυση των ανέργων. Αποσκοπούν στη διατήρηση της δυνατότητας αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης και στην ενεργό τους παρουσία στις οικονομικές δραστηριότητες (στον οικονομικό ενεργό πληθυσμό ή άλλως στο εργατικό δυναμικό). Αποσκοπούν στο να διατηρούνται οι άνεργοι μέσα στο "προσκήνιο" της οικονομικής δραστηριότητας, έτσι ώστε να είναι διαθέσιμοι όποτε και όπως το οικονομικό σύστημα τους χρειασθεί. Οι πολιτικές αυτές, στη σύγχρονη ορολογία των οικονομικών της εργασίας, αποκαλούνται και παθητικές πολιτικές, ένας όρος έντονα ιδεολογικά φορτισμένος. Οι νέες συνταγές αφορούν στις αποκαλούμενες ενεργητικές πολιτικές (όρος εξ ίσου έντονα ιδεολογικά φορτισμένος) και περιλαμβάνουν τις πολιτικές κατάρτισης, τις διάφορες μορφές επιδότησης των εργοδοτών, προκειμένου να ενισχυθεί η ζήτηση εργασίας και των ανέργων, προκειμένου να αναλάβουν επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, καθώς και τις πολιτικές σύζευξης της προσφοράς με τη ζήτηση εργασίας (πολιτικές άμβλυνσης των αναντιστοιχιών μεταξύ ζητούμενων και προσφερόμενων δεξιοτήτων στην αγορά εργασίας, ενίσχυσης της κινητικότητας της εργασίας, πληροφόρησης, τοποθέτησης ανέργων σε κενές θέσεις εργασίας κ.ά.). Οι επικρατούσες διεθνώς απόψεις για τη μείωση της ανεργίας επιζητούν τη συστηματική και συνεχιζόμενη ενίσχυση των ενεργητικών σε βάρος των παθητικών πολιτικών.

Δύο βασικά ζητήματα, όμως, προκύπτουν στη σχετική διαμάχη. Το πρώτο συνδέεται με τις ευρύτερες κοινωνικές διαστάσεις της μετάβασης από τις παθητικές στις ενεργητικές πολιτικές και το δεύτερο με τη πραγματική αποτελεσματικότητά τους. Σχετικά με τις ευρύτερες κοινωνικές διαστάσεις, η μετάβαση από τις παθητικές στις ενεργητικές πολιτικές, συνδέεται με την απώλεια των κοινωνικών δικαιωμάτων μιας μερίδας

13. Η ζήτηση εργασίας που καταγράφεται στον τύπο, έντυπο ή ηλεκτρονικό, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αξιόπιστη πηγή. Σε κάθε περίπτωση, οι κενές θέσεις που εμφανίζονται εκεί, στη μεγάλη τους πλειονότητα φαίνεται να συνδέονται περισσότερο με την ανεργία τριβής παρά με τη διαρθρωτική ανεργία.

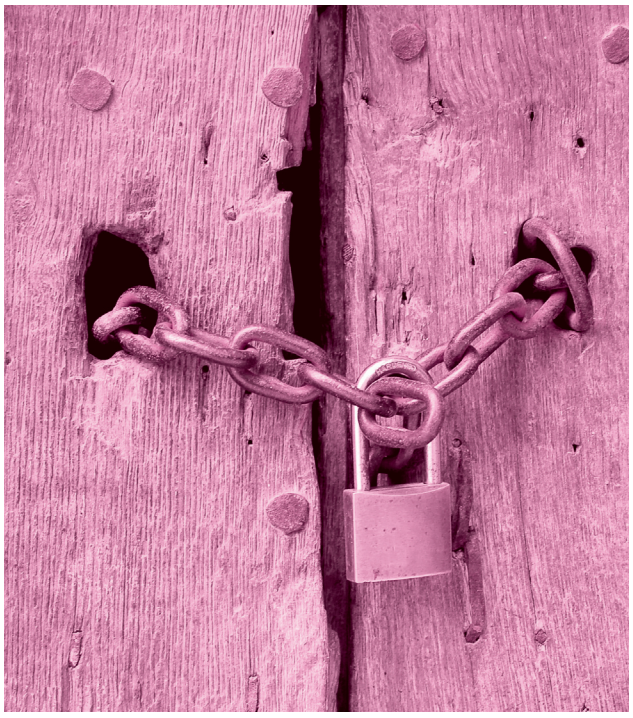

των πολιτών[14]. Και τούτο γιατί οι παθητικές πολιτικές χαρακτηρίζονται από μια καθολικότητα, καθώς απευθύνονται προς το σύνολο μιας κοινωνικής ομάδας (των ανέργων στην προκειμένη περίπτωση). Με άλλα λόγια, όλοι οι άνεργοι, κάτω από μια σειρά προϋποθέσεων που συνδέονται με τις ρυθμίσεις, το χαρακτήρα, τον βαθμό ανάπτυξης και τις ιδιαιτερότητες του κοινωνικού κράτους, έχουν δικαίωμα στα επιδόματα ανεργίας. Το καθεστώς της ανεργίας τους είναι συνδεδεμένο με το δικαίωμα τους στην παροχή των επιδομάτων.

Αντίθετα, οι ενεργητικές πολιτικές χαρακτηρίζονται από μία επιλεκτικότητα. Ένας μικρός αριθμός εξ αυτών (κάτω από αυστηρές προϋποθέσεις) θα ενταχθεί σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και θα αποκτήσει έτσι αυξημένες πιθανότητες εξασφάλισης μιας θέσης εργασίας. Ένας εξ ίσου μικρός αριθμός εξ αυτών θα επιλεχθεί από τους εργοδότες, μέσα από τα προγράμματα επιδότησης και θα εξασφαλίσει (αλήθεια για πόσο χρόνο) την πολυπόθητη πρόσβαση στην απασχόληση. Έτσι, γίνεται φανερό ότι η μετάβαση από τις λεγόμενες παθητικές στις ενεργητικές πολιτικές αντιμετώπισης της ανεργίας είναι συνυφασμένη με μορφές μείωσης των κοινωνικών δικαιωμάτων, όπως αυτά καθιερώθηκαν μεταπολεμικά στις αναπτυγμένες χώρες της Ευρώπης. Χρονικά συμπίπτει με τις ευρύτερες μεταβολές στη φιλοσοφία των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από πολιτικές μακρο-οικονομικού σε πολιτικές μικρο-οικονομικού χαρακτήρα. Οι μεταβολές αυτές, στη πραγματικότητα, αποσκοπούν στη μείωση των παρεμβάσεων του κράτους και ιδιαίτερα των παρεμβάσεων του κοινωνικού κράτους.

6. Η αποτελεσματικότητα των πολιτικών

Όσον αφορά την αποτελεσματικότητα των πολιτικών και ιδιαίτερα την αντίληψη, που θεωρεί τις ενεργητικές πολιτικές ως περισσότερο αποτελεσματικές στην αντιμετώπιση της ανεργίας, πρέπει να διευκρινισθεί ότι οι αποκαλούμενες “παθητικές πολιτικές” δεν στοχεύουν στη μείωση της ανεργίας, αλλά στην αντιμετώπιση των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεών της. Αντίθετα, οι αποκαλούμενες “ενεργητικές πολιτικές” στοχεύουν στη μείωση της ανεργίας. Κατά κάποιο τρόπο, οι δύο

14. Βλέπε ενδεικτικά στο Δεδουσόπουλος, Γράβαρης, Ευστράτογλου και Κουρούση (1998) και για μια πιο πρόσφατη θεώρηση στο Γράβαρης και Παπαδόγαμβρος (2009).

αυτές κατηγορίες πολιτικών είναι συμπληρωματικές και σε μια πιο ολοκληρωμένη παρέμβαση θα έπρεπε συντονισμένα και από κοινού να επιχειρούν την αντιμετώπιση των πολλαπλών διαστάσεων και επιπτώσεων της ανεργίας. Προς αυτό κατατείνουν και διάφορες εμπειρικές μελέτες αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των πολιτικών αντιμετώπισης της ανεργίας (Δεδουσόπουλος κ.ά., 1998), οι οποίες υποστηρίζουν ότι προκειμένου οι ενεργητικές πολιτικές να έχουν μια όποια αποτελεσματικότητα απαιτείται η ύπαρξη ενός δικτύου παθητικών πολιτικών.

Επιχειρώντας, τέλος, μια αναφορά σε όψεις της αποτελεσματικότητας των πολιτικών (τεχνική εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση, επιδοτήσεις εργοδοτών και ανέργων για δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, πολιτικές σύζευξης προσφοράς και ζήτησης εργασίας), που συνθέτουν τον γαλαξία των "ενεργητικών πολιτικών", γίνεται φανερό ότι ένα τέτοιο εγχείρημα δεν μπορεί να επιχειρηθεί χωρίς τη συστηματική και εμπεριστατωμένη μελέτη και επιστημονική έρευνα. Το κατά πόσο το σύστημα τεχνικής και επαγγελματικής κατάρτισης στη χώρα συμβάλλει στη μείωση της ανεργίας, συνιστά από μόνο του ένα ιδιαίτερο αντικείμενο μελέτης. Μελέτης που, αφ' ενός μεν δεν απαλλάσσεται ιδεολογικών και πολιτικών παραμέτρων[15], αφ' ετέρου δε, εμφανίζει μια ποικιλία προβλημάτων, η επίλυση των οποίων ούτε δεδομένη ούτε εύκολη μπορεί να θεωρηθεί. Αυτό που μπορεί, όμως, να ειπωθεί είναι ότι η αποτελεσματικότητα της επαγγελματικής κατάρτισης στη μείωση της ανεργίας αναμένεται να είναι συνάρτηση αφ' ενός του τρόπου και των διαδικασιών οργάνωσης του συστήματος που την παρέχει, αφ' ετέρου του είδους και του χαρακτήρα της ανεργίας. Με άλλα λόγια, η μείωση της ανεργίας μέσα από την εφαρμογή πολιτικών επαγγελματικής κατάρτισης εξαρτάται τόσο από το είδος και τον χαρακτήρα της ανεργίας όσο και από τον τρόπο οργάνωσης του συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης και της ποιότητας των προγραμμάτων που παρέχει[16].

Με βάση τις διαπιστώσεις αυτές μπορεί κανείς να υποστηρίξει ότι η εμμονή των υπευθύνων στην Ελλάδα (και στην Ευρωπαϊκή Ένωση), για την αντιμετώπιση της ανεργίας μέσα από πολιτικές επαγγελματικής κατάρτισης, δεν είναι εμπειρικά τεκμηριωμένη. Τότε προς τι όλος αυτός ο θόρυβος; Γιατί αυτή η εμμονή σ' ένα μέτρο, που η απόδοσή του είναι εξαιρετικά αμφίβολη; Γιατί αυτή η τεράστια σπατάλη πόρων; Οι απαντήσεις στο σημείο αυτό συνδέονται ασφαλώς με το ευρύτερο οικοδόμημα και τη φιλοσοφία της οικονομικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η επιλογή των περιοριστικών πολιτικών που συνδέονται με το Σύμφωνο της Σταθερότητας και στοχεύουν κυρίως στη μείωση των πληθωριστικών πιέσεων, είναι γνωστό ότι όχι μόνο δεν

15. Για τις πολιτικές και ιδεολογικές παραμέτρους των συστημάτων επαγγελματικής κατάρτισης βλέπε ενδεικτικά στο Finn (1987).

16. Για μια προσέγγιση της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης στο πλαίσιο της Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης στην Ελλάδα ο ενδιαφερόμενος μπορεί να ανατρέξει, μεταξύ άλλων, στο Ευστράτογλου (2007β).

συμβάλλει στη μείωση της ανεργίας αλλά τουναντίον την αυξάνει. Ωστόσο, η πολιτική αυτή θεωρείται δεδομένη, με τρόπο ώστε το τίμημα του χαμηλού πληθωρισμού να θεωρείται, στις περισσότερες περιπτώσεις, η υψηλή ανεργία. Μέσα σ' ένα τέτοιο πλαίσιο, η όποια παραδοχή της αναποτελεσματικότητας (ή της χαμηλής αποτελεσματικότητας) της επαγγελματικής κατάρτισης, θα απαιτούσε την αλλαγή αυτού του σκηνικού, γεγονός μη επιθυμητό (από τους υπεύθυνους της πολιτικής), κάτω από τις παρούσες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες.

Κατά παρεμφερή τρόπο, η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των άλλων πολιτικών "ενεργητικού" χαρακτήρα, επιδοτήσεις των εργοδοτών για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, επιδοτήσεις των ανέργων για ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, απαιτούν τη συστηματική και εμπεριστατωμένη επιστημονική έρευνα. Σε αρκετές σχετικές προσπάθειες που έχουν αναληφθεί από διάφορους φορείς της επιστημονικής κοινότητας στη χώρα, μια ποικιλία προβλημάτων έχουν αναδειχθεί που συνδέονται τόσο με τον χαρακτήρα αυτών καθ' αυτών των πολιτικών, όσο και με τον τρόπο άσκησης τους, από τον κατ' εξοχήν αρμόδιο φορέα (ΟΑΕΔ). Μολονότι οι πολιτικές αυτές στοχεύουν στην ενίσχυση της ζήτησης εργασίας, αναγνωρίζουν δηλαδή εμμέσως ότι ο χαρακτήρας της ανεργίας δεν είναι διαρθρωτικός, αλλά συνδέεται περισσότερο με την ελλιπή ζήτηση εργασίας, το όλο περιβάλλον της ανάπτυξης και εφαρμογής τους δεν φαίνεται να υποστηρίζει την άποψη αυτή.

Τέλος, η ανάγκη αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των πολιτικών σύζευξης προσφοράς και ζήτησης εργασίας, μέσα από μια επιστημονική έρευνα και μελέτη, ισχύει και στη περίπτωση αυτή. Μέχρι πρόσφατα, βασικός φορέας που έφερε την αποκλειστική ευθύνη της ανάπτυξης αυτών των πολιτικών, ήταν ο ΟΑΕΔ. Οι αδυναμίες και τα προβλήματα του ΟΑΕΔ, στη χάραξη και στην υλοποίηση των σχετικών πολιτικών έχουν αποτελέσει αντικείμενο επιστημονικής μελέτης. Η αποτελεσματικότητά τους θα μπορούσε να ειπωθεί ότι συνδέεται με την ανεπάρκεια (ποιοτική και ποσοτική) του υφιστάμενου ανθρώπινου δυναμικού του ΟΑΕΔ, όσο και με θεσμικού και οργανωτικού χαρακτήρα ζητήματα[17].

Η σύντομη αυτή ενασχόληση με τα ζητήματα που αναφέρονται στον χαρακτήρα της ανεργίας στην Ελλάδα, στην ανάπτυξη των πολιτικών αντιμετώπισής της, καθώς και στα προβλήματα που εμφανίζονται στην αποτελεσματική εφαρμογή τους ανέδειξε την σημαντική (και συστηματική θα έλεγε κανείς) αλληλοσυχέτισή τους. Η εμμονή των υπευθύνων στο διαρθρωτικό χαρακτήρα της ανεργίας γίνεται φανερό ότι δεν συνδέεται με την πραγματικότητα, αλλά περισσότερο με τις δεσμεύσεις υιοθέτησης συγκεκριμένων πολιτικών. Κάτω από ένα τέτοιο πρίσμα, οι πολιτικές επαγγελματικής κατάρτισης θα συνεχίσουν, για σημαντικό χρονικό διάστημα, να είναι

17. Για μια πρώτη προσέγγιση των αδυναμιών και των προβλημάτων που εμφανίζει ο ΟΑΕΔ στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή αποτελεσματικών πολιτικών αντιμετώπισης της ανεργίας ο ενδιαφερόμενος, μεταξύ άλλων, μπορεί να ανατρέξει στο Ευστράτογλου (2005) και στο Γράβαρης και Παπαδόγαμβρος (2009).

αναποτελεσματικές στη μείωση της ανεργίας και η αποδοτικότητα των άλλων πολιτικών εξαιρετικά επιρρεπής προς τις εκάστοτε διαμορφούμενες συγκυρίες που διαμορφώνουν τις σχέσεις εργοδοτών και πολιτείας. Κατά συνέπεια, ο διάλογος γύρω από τα ζητήματα, που σε συντομία αναπτύχθηκαν, κρίνεται περισσότερο από αναγκαίος και επιβεβλημένος.

Βιβλιογραφία

Γράβαρης Δ., Παπαδόγαμβρος Β. (2009), *Θεσμοί και Πολιτικές Αντιμετώπισης της Ανεργίας στην Ελλάδα. Παθητικές - Ενεργητικές Πολιτικές και Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις.* (Υπό έκδοση), ΙΝΕ/ΓΣΕΕ

Cahuc P., Zylberger A.,(2004): Labor Economics. The MIT Press. Cambridge, London England.

Δεδουσόπουλος Α. (2000): *Η κρίση στην αγορά εργασίας. Ρύθμιση-Ευελιξίες-Απορρύθμιση,* τόμος Α: *Θεωρίες της Ανεργίας*, Τυπωθήτω - Γ. Δαρδανός.

Δεδουσόπουλος Α., Γράβαρης Δ., Ευστράτογλου Α., Κουρούση Ε., (1998), *Ενεργητικές και παθητικές πολιτικές αντιμετώπισης της ανεργίας. Ο ρόλος του ΟΑΕΔ 1983-1993,* Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Ευστράτογλου Α. (2005), *Τοπικές Αγορές Εργασίας και Υπηρεσίες Απασχόλησης.* Α.Σ. Ε - Quality, Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL (2007α): Κοινωνία της γνώσης: Ιδεολόγημα ή πραγματικότητα; Σκέψεις και σχόλια πάνω στη χρήση της έννοιας της κοινωνίας της γνώσης. Monthly Review, (29), (94):34-45. Μάιος. (2007β): Συνεχιζόμενη Επαγγελματική. Κατάρτιση και Αξιολόγηση. Η περίπτωση των Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης Εκπαίδευση Ενηλίκων. (11):21-29.

Ευστράτογλου Α, Κίρου Α., Φατούρου Π., (2009), *Αναδιαρθρώσεις και κλαδική εξειδίκευση των περιφερειών στις απαρχές του 21ου αιώνα στην Ελλάδα. Μελέτη (υπό ολοκλήρωση),* ΙΝΕ /ΓΣΕΕ

Finn D (1987), Training without jobs. New deals and broken promises. London, Macmillan Education.

Greenhalgh C., Layard P., Oswald A., (1983), The causes of unemployment. Clarendon Press.

ΙΝΕ (2007), *Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση,* Ετήσια Έκθεση 2007, Αθήνα, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ.

Malinvaud E. (1984), Mass Unemployment. Basil Blackwell. Σταμάτης Κ. (2005), *Η Αβέβαιη Κοινωνία της Γνώσης*, εκδόσεις Σαββάλας.

Standing G., (1983), The notion of structural unemployment, International Labour Review.

Δραστηριότητες ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

➜ 20 Ιανουαρίου 2009.

Συμμετοχή του ΙΝΕ/ΓΣΣΕ-ΑΔΕΔΥ (*Χρήστος Τριανταφύλλου*) στη συνεδρίαση της Συμβουλευτικής Παιδαγωγικής Επιτροπής του Ευρωπαϊκού Συνδικαλιστικού Ινστιτούτου (ETUI) στις Βρυξέλλες, για τον απολογισμό και προγραμματισμό των δραστηριοτήτων του επόμενου έτους.

➜ 23 Φεβρουαρίου 2009.

Συμμετοχή του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ σε ημερίδα του Εργατικού Κέντρου Ναυπλίου, με θέμα: «*Εργασία και μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα*». Εισηγητής ήταν ο Καθηγητής, Σάββας Ρομπόλης, Επιστημονικός Διευθυντής του ΙΝΕ.

➜ 25 Φεβρουαρίου 2009.

Συμμετοχή του ΙΝΕ/ΓΣΣΕ-ΑΔΕΔΥ (Χρήστος Τριανταφύλλου) σε ομάδα εργασίας του Ευρωπαϊκού Συνδικαλιστικού Ινστιτούτου (ETUI) στις Βρυξέλλες, με θέμα: «*Προσέγγιση της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης στις δραστηριότητες συνδικαλιστικής επιμόρφωσης του ETUI*».

➜ 27 Φεβρουαρίου - 5 Μαρτίου 2009.

Το ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (*Χρήστος Τριανταφύλλου)* στην διοργάνωση σεμιναριακού κύκλου ευρωπαϊκής επιμόρφωσης για νέα συνδικαλιστικά στελέχη του Ευρωπαϊκού Συνδικαλιστικού Ινστιτούτου (ETUI), συνολικής διάρκειας 3 εβδομάδων με γενικό τίτλο: «*Κατάρτιση μελλοντικών ευρωπαϊκών συνδικαλιστικών στελεχών 2008-2009*». Η δεύτερη εβδομάδα του σεμιναριακού κύκλου πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες με την συμμετοχή συνδικαλιστικών στελεχών από τη ΓΣΕΕ και από συνδικαλιστικές οργανώσεις δεκατεσσάρων ευρωπαϊκών χωρών.

➜ 6 Μαρτίου 2009.

Συμμετοχή του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Σ. Ρομπόλης Κ. Δημουλάς), σε εκδήλωση για την παρουσίαση της μελέτης του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (Ε.Μ.Π) που εκπονήθηκε για λογαριασμό του ΙΝΕ, σχετικά με *τις «Αναπτυξιακές δυνατότητες και προοπτικές της Περιφέρειας Δ. Ελλάδας και του Ν. Ηλείας»* (Α. Μπελεγρή – Ρομπόλη, Μ. Μαρβάνη, Γ. Μηχαηλίδης). Στα πλαίσια της εκδήλωσης, παραδόθηκε επιταγή 130.000 ευρώ από τον Πρόεδρο της ΓΣΕΕ, Γ. Παναγόπουλο, στον Πρόεδρο της Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Νομού Ηλείας, για την ενίσχυση των πυρόπληκτων του Νομού Ηλείας.

➜ 6 Μαρτίου 2009.

Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Αποστόλης Καψάλης) στην ημερίδα που διοργάνωσε το Εργατικό Κέντρο Αρκαδίας, στην Τρίπολη, με θέμα «*Επισφαλής εργασία*». Το θέμα της εισήγησης του ήταν: «*Το παράδειγμα των εργαζομένων στον καθαρισμό με σχέση εργολαβίας*».

➜ 11 Μαρτίου 2009.

Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Αποστόλης Καψάλης) στην Ημερίδα που διοργάνωσε το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας στον Βόλο με θέμα «*Νοικιασμένη εργασία, έμφυλη και εθνοτική εκμετάλλευση*». Το θέμα της εισήγησης του ήταν: «*Οι σχέσεις εργασίας των εργαζομένων στον κλάδο του καθαρισμού*».

➜ 16 Μαρτίου 2009.

Συμμετοχή του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ σε ημερίδα του Εργατικού Κέντρου Βόλου με θέμα: «*Η Κοινωνική ασφάλιση των Δημοσίων Υπαλλήλων στην Ελλάδα*». Εισηγητής ήταν ο Επιστημονικός σύμβουλος του ΙΝΕ, Γ. Ρωμανιάς.

